

dr hab. Ewa Szewczyk prof. UZ

Uniwersytet Zielonogórski

Instytut Nauk Prawnych UZ

Wydział Nauk Prawnych i Ekonomicznych UZ

Katedra Nauki o Administracji i Prawa Nowych Technologii

**Recenzja dorobku naukowego Pana dr Krzysztofa Chmielarza
w tym monografii Administracja sądowa. Ministerialny model
zarządzania i administrowania sądami powszechnymi, Wydawnictwo
C.H. Beck, Warszawa 2025, ss. 372, jak również jego aktywności
naukowej, przygotowana dla celów postępowania habilitacyjnego**

W następstwie powołania mnie w skład Komisji Habilitacyjnej w sprawie przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego dra Krzysztofa Chmielarza, w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki prawne oraz w wykonaniu umowy zawartej z Uniwersytetem Rzeszowskim o sporządzenie recenzji, przedkładam - zgodnie ze swoją powinnością - ocenę osiągnięć naukowych Habilitanta i Jego aktywności naukowej z **pozytywną konkluzją co do spełnienia przez Niego wymagań** określonych w art. 219 ust. 1, pkt 2 litera a) oraz pkt 3 ustawy z 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jednolity Dz. U. z 2024 r. poz. 1571 ze zm. dalej: „p.s.w.n.”).

I. Ogólne uwagi dotyczące podstaw prawnych oraz kryteriów oceny osiągnięć naukowych i aktywności naukowej dra Krzysztofa Chmielarza

Warunki nadania stopnia doktora habilitowanego zostały unormowane w art. 219 ust. 1 p.s.w.n. Zgodnie z tym przepisem stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:

1) posiada stopień doktora:

2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:

a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub

b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowym lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku

opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub

c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne;

3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Stosownie do art. 221 ust. 8 p.s.w.n. recenzenci oceniają, czy osiągnięcia naukowe osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2.

Jako osiągnięcie naukowe w rozumieniu powołanych przepisów Habilitant wskazał monografię *Administracja sądowa. Ministerialny model zarządzania i administrowania sądami powszechnymi*. Rozprawa ta może być - w mojej ocenie - uznana za stanowiącą znaczny wkład w rozwój dyscypliny „nauki prawne”. Uważam ją za **dzieło** przejawiające wartość merytoryczną i warsztatową, przygotowane w zgodności z przyjętymi w dyscyplinie „prawo” regułami metodologii, pozwalającymi na pozytywne zakwalifikowanie wyniku podjętych przez Habilitanta wysiłków.

Również pozostałe rezultaty aktywności naukowej Habilitanta wykazują cechy „istotności” w znaczeniu ustawowym. Oznacza to, że zostały spełnione zakreślone ustawą przesłanki uzasadniające nadanie Panu doktorowi Krzysztofowi Chmielarzowi stopnia naukowego doktora habilitowanego.

II. Ocena rozprawy habilitacyjnej

1. Wybór tematu

Temat, jaki Pan dr Krzysztof Chmielarz obrał sobie za temat dysertacji habilitacyjnej, nie był dotychczas poddawany bardziej dogłębnej eksploracji naukowej, nie wliczając monografii, która ukazała się równolegle, w 2025 r., zatytułowanej *Nadzór administracyjny nad sądami i sędziami*, autorstwa Jana Olszanowskiego. Tymczasem już przed wieloma laty zauważono w nauce prawa administracyjnego, przy okazji objaśniania pojęcia administracji publicznej, jako przedmiotu „zainteresowania”, a w istocie - przedmiotu regulacji norm prawa administracyjnego - w kontekście negatywnej definicji administracji publicznej, że: „...mówi się także o administracji wymiaru sprawiedliwości” (tak Z. Leoński, w: *Zarys prawa administracyjnego*, Warszawa 2004, s. 22). Swą konstatacją o administracji wymiaru sprawiedliwości śp. prof. Z. Leoński chciał wzbogacić wywody, w szczególności profesora J. Starościaka, który w swym podręczniku prawa administracyjnego wykazywał, że aspekt organizatorski występuje nie tylko w działalności administracji publicznej, ale także w działalności legislatywy (S. Starościak, *Prawo Administracyjne*, Warszawa 1978, s. 12- 13), ale nawet - co zawdzięczamy spostrzeżeniu Z. Leońskiego - w działalności judykatury. Spostrzeżenie to miało jednak ograniczać się do tego, że także wewnątrz wymiaru sprawiedliwości występuje element organizatorski, a nawet inicjatorski, wyrażający się w konieczności nadania struktury wewnętrznej każdemu sądowi, zorganizowania obsługi jego najważniejszej, orzeczniczej funkcji oraz ustalania wokandy i organizowania jej realizacji.

Wspomniane wypowiedzi zamieszczone zostały w opracowaniach podręcznikowych, a więc w opracowaniach - co do zasady - o charakterze dydaktycznym, a nie badawczym. Po drugie wypowiedzi te miały charakter ledwie wzmianek sygnalizujących problem, bez wskazania prób, czy sposobów jego rozwiązania.

W tym kontekście nie bez znaczenia jest licząca ponad 550 stron monografia T. Pietrygi, która ukazała się w dniu 30 grudnia 2023 r., zatytułowana *Trzecia władza. Sądownictwo w latach 1946 - 2023*. Problem administracji wymiaru sprawiedliwości został przedstawiony w niej w nowym

wymiarze, ukazującym sytuację w sądownictwie, a w szczególności powiązania trzeciej władzy z władzą wykonawczą (a jeszcze wcześniej, przed rokiem 1990 r.) z władzą polityczną, a przy tym ewidentnie niedemokratyczną i jej różne zależności zachodzące między nią i pozostałymi dwiema władzami. Wykaz literatury zawarty w recenzowanym opracowaniu nie obejmuje tej pracy. Nie przesądza to jednak o ocenie samej recenzowanej pracy.

Przedłożona do zrecenzowania monografia, a w szczególności przedstawione w niej modele tzw. „nadzoru administracyjnego” (rozdz. 7) i „nadzoru zewnętrznego” (rozdz. 9) stanowią ramy rozważań nad modelami nadzoru sprawowanego przez ministra sprawiedliwości nad sądami powszechnymi, jako nadzoru ministerialnego z jednej strony - oraz modelu managerskiego - ze strony drugiej.

Takie ujęcie tematu rozprawy habilitacyjnej zapewniło Autorowi recenzowanej monografii nie tylko wydobycie istotnych zagadnień związanych z jej tematem, jak i spełnienie wymogu zupełności (monograficzności) opracowania. Autor wykazał jednocześnie, że recenzowana dysertacja stanowi osiągnięcie naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój danej dyscypliny naukowej, w tym przypadku w rozwój dyscypliny: nauki prawne.

2. Ocena strony formalnej

Od strony formalnej recenzowana monografia nie powinna budzić żadnych zastrzeżeń. Autor wyodrębnił w jej ramach dwie części. W części pierwszej zawarł 10 rozdziałów, spośród których cztery pierwsze mają charakter wprowadzenia do dalszych rozważań, natomiast sześć pozostałych ma charakter ściśle dogmatyczny, związany z tematem recenzowanej dysertacji. W ramach tych sześciu rozdziałów Autor wyodrębnił następujące zagadnienia:

- administracja sądowa na rzecz sprawowania wymiaru sprawiedliwości w sądach powszechnych, (w tym fragmencie zaprezentował rolę prezesów sądów, dyrektorów sądów, sędziów wizytatorów, przewodniczących wydziałów i samych sędziów rozdz. 5, ss. od 109 do 153);

- wprowadzenie do problematyki nadzoru administracyjnego w kontekście działalności sądów administracyjnych, (w tym fragmencie zaprezentował stanowisko doktryny głównie prawa administracyjnego w kwestiach dotyczących kontroli i nadzoru, a także stanowisko Trybunału Konstytucyjnego odnoszące się do problematyki nadzoru administracyjnego nad działalnością sądów powszechnych rozdział 6, ss. 155 - 166);
- nadzór administracyjny w kontekście działalności sądów powszechnych, gdzie podjął problematykę czynności nadzorczych Ministra Sprawiedliwości oraz dyrektorów sądów (rozdział 7, s. 167 – 177);
- wewnętrzny nadzór administracyjny, gdzie podjął problematykę: sądowych zarządzeń nadzorczych, wizytacji, lustracji, kontroli działalności sekretariatu, zwracania uwag, zalecania zmiany przedziału czynności oraz informacji rocznych (rozdział 8, ss. 179 - 194);
- zewnętrzny nadzór administracyjny, w ramach którego Autor przedstawił problematykę związaną z aktywnością Ministra Sprawiedliwości, a polegająca na lustracji sądów lub poszczególnych ich wydziałów albo samych prezesów sądów oraz z aktywnością Krajowej Rady Sądownictwa (rozdz. 9, s. 195 - 200);
- zewnętrzny nadzór nad kuratorami sądowymi, w ramach którego Autor zaprezentował dwa modele tego nadzoru: zewnętrzny oraz wewnętrzny (rozdział 10, s. 200 - 209).

Część drugą natomiast Autor poświęcił w całości problematyce komparatystycznej, prezentując w niej rozwiązania prawne dotyczące - jak to określił - organizacji i funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości w 10 systemach prawnych państw członkowskich Unii Europejskiej.

Oceniając recenzowaną rozprawę pod kątem formalnym należy zwrócić pozytywną uwagę na to, że Autor nadał jej mocno rozbudowaną strukturę. Wyraża się to nie tylko w przyjęciu podziału dysertacji na wspomniane dwie części oraz na wyodrębnieniu 11 rozdziałów, ale także na wprowadzeniu dalszych podziałów poszczególnych rozdziałów na: paragrafy, punkty rzymskie oraz punkty arabskie.

Taka mocno rozbudowana konstrukcja recenzowanej dysertacji zapewniła jej Autorowi sprostanie wymogowi zupełności, ale jednocześnie ułatwia jej czytelnikowi, w tym i recenzentowi dostrzeżenie braku treści, które w dysertacji powinny były się znaleźć, a zostały ewentualnie pominięte.

3. Ocena strony merytorycznej

Od strony merytorycznej recenzowana dysertacja nie budzi zastrzeżeń. Zawiera bowiem - ogólnie mówiąc - prezentację sytuacji prawnej sądów i ich wewnętrznych jednostek organizacyjnych, jak prezesi sądów, wydziały sądowe i ich przewodniczący, dyrektorzy administracyjni sądów, sędziowie wizytatorzy oraz sami sędziowie w zakresie sprawowania przez osoby pełniące te funkcje tzw. administracji sądowej. Głównym celem badawczym recenzowanej rozprawy było - na co wskazuje sam Autor - przedstawienie w sposób usystematyzowany wiedzy na temat organizacji i funkcjonowania sądów powszechnych po reformie ustroju tych sądów przeprowadzonej w 2011 r. na mocy noweli ustawy o ustroju sądów powszechnych, z dnia 18 sierpnia 2011 r. Jako centralny punkt swych rozważań Habilitant uczynił wprowadzoną wówczas do ustroju sądów powszechnych instytucję dyrektorów administracyjnych sądów powszechnych. Habilitant nie bez racji wskazał liczne zastrzeżenia, jakie zostały wyrażone pod adresem tej reformy, trafnie przypominając, że wypływały one z troski o nienaruszalność niezależności sądów oraz niezawisłości sędziowskiej. W tym kontekście Habilitant sformułował trafną tezę, że wyrażane wówczas obawy okazały się przynajmniej po części zasadne. Wprowadzając bowiem do ustroju polskich sądów powszechnych instytucję dyrektorów administracyjnych tych sądów, wprowadzono jednocześnie do ustroju tych sądów model ministerialnego zarządzania sądami powszechnymi. Tezę tę Habilitant przekonująco uzasadnił, wskazując m.in. na to, że: 1) dyrektorzy administracyjni sądów podlegają wyłącznie Ministrowi Sprawiedliwości oraz że 2) prezesi sądów nie mają żadnego wpływu na ich powoływanie i odwoływanie, ani nawet nie zostali upoważnieni do wysuwania kandydatur na stanowisko dyrektorów sądów administracyjnych. Z powyższej perspektywy niewątpliwą zaletą ocenianej dysertacji jest - także w warstwie merytorycznej - usystematyzowanie uprawnień Ministra Sprawiedliwości względem sądów powszechnych, ich prezesów, wydziałów sądów powszechnych oraz ich przewodniczących, jak i względem samych sędziów.

Dodatkową niezaprzeczalną zaletą merytoryczną recenzowanej dysertacji jest zamieszczenie w jej części II treści o charakterze komparatystycznym. Przy tym - jak nierzadko zdarza się to w innych przypadkach - w odniesieniu do recenzowanej dysertacji część komparatystyczna nie pełni jedynie roli ozdoby. Przeciwnie, posłużyła ona

Habilitantowi do ukazania dwóch istotnie różniących się od siebie modeli zarządzania sądami powszechnymi: modelu ministerialnego, przyjętego w takich krajach, jak: Holandia, Portugalia, Dania, czy Finlandia oraz modelu ministerialnego, który sprzyja zakusom władzy wykonawczej do ingerencji w niezależność sądów, a pośrednio także w niezawisłość sędziowską.

W tym ostatnim kontekście ujawnia się pewien niedostatek dysertacji, który - co należy natychmiast stwierdzić - w niczym nie podważa jej walorów jako osiągnięcia naukowego stanowiącego znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej: nauki prawne. Mam tu na myśli mocno wyeksponowaną we wspomnianej monografii T. Pietrygi, zatytułowanej: „Trzecia władza. Sądownictwo w latach 1946 - 2023” instytucję delegowania sędziów sądów powszechnych do pracy w Ministerstwie Sprawiedliwości. I w związku z tym, że Habilitant nie powołał tego opracowania w recenzowanej dysertacji, już w tym momencie chciałam zapowiedzieć, iż w trakcie kolokwium habilitacyjnego chciałabym od Niego usłyszeć, jak ocenia On instytucję delegowania sędziów sądów powszechnych do Ministerstwa Sprawiedliwości, zwłaszcza z punktu widzenia konstytucyjnej zasady niezawisłości sędziowskiej oraz zasady niezależności sądów.

4. Osadzenie w materiałach źródłowych

Pod względem osadzenia recenzowanej dysertacji w materiałach źródłowych nie budzi ona żadnych wątpliwości. Praca zawiera bowiem obszerny wykaz pozycji bibliograficznych: zarówno polskich, jak i obcojęzycznych. Przy tym tych obcojęzycznych pozycji jest całkiem pokaźna ilość. Poza tym Habilitant podzielił pozycje literatury na pozycje książkowe oraz inne publikacje.

Osobno Habilitant zamieścił wykazy aktów normatywnych. Tym razem wydzielił je w cztery grupy:

- Konstytucję RP – jako najwyższe źródło prawa stanowionego;
- akty prawa międzynarodowego;
- krajowe akty normatywne z podziałem na akty prawa powszechnie obowiązującego: ustawy i rozporządzenia oraz akty prawa wewnętrznego i wreszcie na akty normatywne tych państw, których systemy prawne w zakresie systemów sądownictwa zostały scharakteryzowane w części II.

Wykaz źródeł zamykają wykazy judykatów z podziałem na:

- orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego;
- orzecznictwo Sądu Najwyższego;
- orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego;
- orzecznictwo wojewódzkich sądów administracyjnych;
- orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz
- orzecznictwo niemieckiego Federalnego Trybunału Sprawiedliwości.

Tak obszerne i wszechstronne osadzenie rozważań w materiałach źródłowych należy uznać za zadowalające.

III. Ocena pozostałego dorobku naukowego

Pozostałe osiągnięcia naukowe habilitanta koncentrują się wokół trzech zasadniczych nurtów badawczych: ustrojowego publicznego prawa sądowego i jego relacji z prawem administracyjnym, problematyki prawa administracyjnego w kontekście bezpieczeństwa oraz prawnych aspektów mediacji. Nie jest on nadmiernie obszerny. Obejmuje 25 publikacji naukowych, napisanych po uzyskaniu stopnia doktora. Warto jednak podkreślić, że od uzyskania stopnia doktora do momentu złożenia wniosku w sprawie wszczęcia postępowania habilitacyjnego upłynęło zaledwie 6 lat. Ponadto Habilitant odbywał staże naukowe (w tym zagraniczne) oraz aktywnie uczestniczył w konferencjach naukowych, a jego dorobek obejmuje również publikacje obcojęzyczne, w periodykach zagranicznych. Nadto jeszcze habilitant ma liczne osiągnięcia dydaktyczne w ramach zatrudnienia w Akademii Tarnowskiej, a prowadzone przez Niego zajęcia są wysoko oceniane przez studentów. Dodatkowo, od roku 2010 wykonuje zawód sądowego kuratora zawodowego (obecnie kuratora specjalisty) w sądzie rejonowym w Tarnowie.

Powyższe pozwala stwierdzić, że aktywność naukowa Habilitanta - zgodnie z wymogami ustawowymi - była zrealizowana w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej (art. 219 ust. 1 pkt 3 p.s.w.n.).

IV. Konkluzje

W konkluzji jednoznacznie stwierdzam, że pomimo wykniętego jednego niedostatku, przedłożona mi do zrecenzowania dysertacja autorstwa dra Krzysztofa Chmielarza stanowi osiągnięcie naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej: nauki prawne, zawierające usystematyzowaną wiedzę na temat organizacji i funkcjonowania sądów powszechnych. Tym samym spełnia ona wymagania sformułowane w art. 219 ust. 1 p.s.w.n. warunkujące uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauk prawnych.

Poznań, dnia 29 grudnia 2025 r.

